

LBRIS

We know
books

MARINA
OVSIANNIKOVA

**No
War**

Cum m-am opus în cele din urmă
mașinăriei de propagandă
a Kremlinului

Traducere din limba rusă
de Justina Bandol

 VELANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

Redactare: Paul Ilie Radu

Corectură: Dușa Udrea-Boborel, Rodica Crețu

Credit foto copertă: ALEXANDER NEMENOV/AFP

Layout copertă: Corina Miță

Coordonare editorială: Doru Someșan

DTP: Răzvan Nasea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OVSYANNIKOVA, MARINA

No war : cum m-am opus în cele din urmă mașinăriei de propagandă

a Kremlinului / Marina Ovsyannikova. - București :

Vellant Nonfiction, 2023

ISBN 978-606-95702-1-0

32

Titlu original: *No war. How I Finally Opposed the Kremlin Propaganda*

© 2023 by Marina Ovsyannikova. All rights reserved

Toți oamenii, locațiile, evenimentele și situațiile prezente în carte sunt portretizate în acord cu memoria autoarei. Deși toate evenimentele descrise în carte sunt reale, în unele cazuri, unele nume și elemente de identificare au fost schimbate pentru a proteja intimitatea celor implicați direct.

© 2023 Vellant Nonfiction

Editura Vellant Nonfiction

Str. Sergent Gheorghe Vârtej nr. 6

Sector 3, București

www.vellant.ro

Toate drepturile asupra versiunii în limba română
aparțin Editurii Vellant Nonfiction.

1. Un protest egal cu o sinucidere	7
2. Pentru cine lucrați?	15
3. O musafiră din viitorul Rusiei	27
4. Serviciile secrete americane anunță că invadarea Ucrainei va avea loc pe 16 februarie	35
5. Războiul este greșeala fatală a lui Putin	41
6. Rămâi de partea binelui	47
7. Refugiata din Groznii	51
8. Spioană britanică sau trădătoare	59
9. Sub supravegherea FSB	67
10. Jurnalismul este o profesie unică	75
11. Un club de elită	81
12. Fabrica de propagandă	91
13. O nouă slujbă	97
14. Războiul informațional	105
15. Răul absolut nu trebuie să cucerească lumea	123
16. Forumul pentru Libertate	135
17. Conferința de presă care nu s-a ținut	141
18. Hărțuirea	161

19. Întoarcerea în Rusia	171
20. La secție	183
21. O noapte la închisoare	193
22. Dramă în familie	207
23. Fuga	215
Epilog	227

Capitolul 1

Un protest egal cu o sinucidere

14 martie 2022

— Trei, doi, unu... Crainica, în cadru! strigă regizorul de emisie. Glasul îi este încordat, însă ferm: e o transmisiune în direct obișnuită, ca atâtea altele. În față are un perete de monitoare.

— Urmăriți emisiunea *Vremia*. În studio, Ekaterina Andreeva.

Crainica poartă azi un sacou negru și pe sub el un tricou alb cu o inimă roșie pe piept. De la începutul războiului, îmbracă zilnic asemenea tricouri. O nouă zi – alt tricou, altă inimă. Angajații din redacție se întrec în presupuneri – poate e aici un înțeles ascuns. Dar nimeni nu pune întrebări.

Pe ecranul prompterului se perindă rânduri grăbite. Andreeva pronunță răspicat:

Principalele evenimente ale zilei. Atac asupra populației civile: în Donețk, în urma rachetelor lansate de naționaliștii ucraineni au murit zeci de oameni, inclusiv copii. (...) Mariupolul a fost deblocat și a început evacuarea în masă a civililor, pe care neonaziștii îi țineau practic ostatici. (...) Încă unsprezece militari care s-au

remarcat prin fapte deosebite în timpul operațiunii militare speciale au fost decorați cu medalii pentru vitejie...

Ceasul arată 21:01. Încă vreo oră și gata, ziua de lucru se încheie. În uriașul newsroom, în spatele crainiceii sunt câțiva redactori. Când camera ia plan general, se văd și ei cum privesc concentrați în ecranele calculatoarelor. Spectatorii cred că oamenii aceștia din studio urmăresc transmisiunea în direct sau monitorizează știrile. De fapt, ei își fac cumpărăturile online, rezervă camere de hotel sau încearcă să afle cum să ocolească mai repede blocajele din traficul serii. Niciun zgomot nu ajunge până la Ekaterina Andreeva. Spațiul ei e separat printr-un perete înalt de sticlă.

La vreo șapte metri de crainică stă un polițist care se uită leneș pe telefon. În afara newsroomului mai sunt două posturi de pază. Trei agenți din serviciul propriu de securitate al postului Pervii Kanal¹, îmbrăcați în costume negre, privesc plictisiți în jur. Îi știu după față pe toți angajații Direcției de Emisiuni Informativ, dar oricum le cer de fiecare dată legitimația. Sediul televiziunii e înconjurat de un gard de sârmă ghimpată și de încă două cercuri de pază.

Stau în biroul nu prea mare al redacției internaționale și încerc să mă concentrez să ascult transmisiunea live a ședinței Comitetului de Securitate al ONU cu privire la situația din Ucraina. Vizavi de mine sunt mai multe monitoare pe care rulează transmisiuni de la

¹ „Canalul unu“, unul dintre principalele canale de televiziune de stat din Federația Rusă, cu acoperire națională (n.t.).

Reuters, Skynews și Eurovision. Acolo e război. Sunt imagini cumplite cu orașe ucrainene distruse, trupuri care zac nemișcate pe pământ, explozii și șuvoiul neîntrerupt al refugiaților. Pervii Kanal are abonament la aceste materiale video și le poate folosi fără restricții. Dar noi arătăm numai imaginile trimise de Ministerul rus al Apărării, de FSB sau filmate de propriii noștri corespondenți. Principala noastră sarcină este să creăm o realitate paralelă și să facem în așa fel încât războiul să arate ca o operațiune pentru eliberarea populației civile din Donbass. Cu câteva minute înainte de începerea transmisiunii în direct sună telefonul pe linia internă.

— Marina..., trebuie să refacem cuvântarea lui Nebenzia, să luăm alt fragment, despre moartea jurnalistului american! țipă în receptor redactorul-șef al emisiunii *Vremia*.

Vasili Nebenzia este reprezentantul permanent al Rusiei la ONU. Tocmai ce a afirmat că jurnalistul Brent Renaud a murit la Irpen de un glonț ucrainean, nu rusec.¹ Cuvintele acestea trebuie transmise neîntârziat la știri. Din noianul de informații se pescuiește cu mare atenție tot ce poate fi folosit împotriva Ucrainei.

Fug la montaj. La ușa newsroomului clipește o luminiță roșie. Accesul în zona transmisiunii în direct se face numai cu permis electronic special. Iar eu am așa ceva.

— Refacem Nebenzia. De la cuvintele astea... repede! îl mână de la spate pe editorul de montaj, iar eu parcurg repede structura emisiunii pe ecran.

¹ Oficialii ucraineni afirmă că Brent Renaud a fost împușcat de soldați ruși (n.t.).

„Calupul ucrainean“ urmează să se termine imediat, nu mai am timp.

Mă întorc în viteză în biroul meu și-mi apuc geaca albă. În mâneacă e ascunsă o pancartă făcută sul. O scot când ajung deja în newsroom și dau buzna pe podiumul unde stă crainica. Zeci de proiectoare îmi bat în ochi:

— ... despre cum pot fi atenuate efectele sancțiunilor occidentale, citește monoton Andreeva.

— NU RĂZBOIULUI! OPRIȚI RĂZBOIUL!
strig, desfăcând în spatele ei pancarta uriașă. Și nu-mi recunosc vocea.

Andreeva citește mai departe de pe prompter, netulburată:

— La ședința de guvern s-a discutat cum se poate menține accesul...

Îmi dau seama că merge cealaltă cameră. Luminița roșie clipește în stânga, înseamnă că pancarta nu se vede în spatele crainicei. Fac un pas spre stânga, pentru ca spectatorii să poată citi ce e scris: „*No war*. Opriți războiul! Nu credeți ce vă spune propaganda! Aici sunteți mințiți. *Russians against war*.“

Mă văd cu coada ochiului pe monitor, dar imaginea se schimbă imediat. Regia de emisie a reacționat în sfârșit și a pus un reportaj, ca să ascundă ceea ce se petrece în studio. Protestul meu a durat numai șase secunde.

Ies din studio cu genunchii moi. Milițianca blondă clipește uimită și se uită fără o vorbă la mine. Trec prin newsroom și arunc pancarta lângă xeroxul amplasat sub scară. Pe coridor vine deja spre mine toată conducerea Direcției de Emisiuni Informative din Pervii Kanal.

— Dumneavoastră ați fost? se aude prima întrebare.

Directorul-adjunct are o expresie încordată, sprâncenele apropiate.

— Da, eu.

N-are rost să neg.

Auzindu-mi răspunsul, Kirill Kleimionov, șeful direcției de știri, se răsuțește pe neașteptate și pleacă fără o vorbă.

— Haideți la mine în birou! mi se adresează Aleksei¹, un alt adjunct.

E un bărbat cumsecade după înfățișare, care a lucrat mulți ani pe post de corespondent NTV² la Londra. Intrăm în biroul lui încăpător.

— Vreți puțină apă? mă întrebă.

Apuc paharul pe care mi-l întinde. Măinile îmi tremură, iau cu greu câteva înghițituri. Ușa se deschide și în birou intră aproape fără zgomot un polițist. Ca o umbră, fără să spună o vorbă, înțepenește lângă ușă.

— Vă dați seama că v-ați pus colegii în pericol? începe Aleksei.

— Este alegerea mea personală, ei n-au niciun amestec.

— Aveți vreun conflict cu colegii? continuă el.

— Nu, nici vorbă, sunt un om absolut pașnic, nu-mi plac conflictele.

¹ Numele urmate de „*“ sunt schimbate de autoare, pentru a proteja identitatea persoanelor (n.t.).

² Canal rusesc de televiziune înființat în anii 1990, care s-a manifestat critic față de Vladimir Putin. La mijlocul anilor 2000, în urma unei serii de presiuni politice, practic toată echipa inițială de jurnaliști a plecat, emisiunile de dezbateri critice au fost anulate, iar canalul a intrat în grupul televiziunilor supuse puterii. Din 2001 este controlat de Gazprom Media (n.t.).

— Aveți cumva rude în Ucraina?

— Da, am două verișoare care locuiesc în Ucraina. Slavă Domnului, sunt în loc sigur. Nu căutați motive personale, aproape că n-am ținut legătura cu ele și n-am mai fost deja de vreo douăzeci de ani în Ucraina. Pur și simplu am protestat împotriva războiului, pentru că îl consider cea mai cumplită crimă a secolului XXI.

— Mi-ar fi plăcut să fac cunoștință cu dumneavoastră în alte împrejurări... Dar nu am de ales. Vă rog să scrieți o cerere de demisie, conchide adjunctul.

Refuz să fac așa ceva fără avocat. Aleksei mă roagă atunci să dau măcar o declarație explicativă. Scriu cu greu câteva rânduri:

„Subsemnata, Ovsiannikova Marina Vladimirovna, nu sunt de acord cu politica informațională promovată de Pervii Kanal. Consider că războiul pe care l-a declanșat Rusia este cea mai josnică și mai oribilă crimă. Toți o să stați pe banca acuzaților la Tribunalul Internațional de la Haga!“

Îi întind șefului foaia de hârtie și mă mir eu însămi de curajul meu. Cu câteva zile în urmă, în Codul Penal a apărut un nou articol despre fake-uri. Pentru protestul meu în direct împotriva războiului pot fi trimisă după gratii pe cincisprezece ani.

Polițistul mă scoate din birou. În spatele ușii sunt alți câțiva agenți de ordine și angajați ai serviciului intern de securitate al postului. Mă privesc cu ochi îngroziți.

— Trebuie să-mi iau lucrurile, le spun.

Sunt condusă pe culoarul lat cu pereți de sticlă. Intrăm în redacție, în spațiul comun de lucru. Înăuntru

sunt vreo zece oameni. Pe fețele colegilor văd zugrăvite frica și deruta. Observ doi angajați ai direcției de elită Garant TV. E o subdiviziune care îi deservește exclusiv pe președintele Putin și pe înalții funcționari de la Kremlin. Acolo lucrează doar cei mai experimentați și mai verificați oameni. Astfel de secții există în toate televiziunile federale. Garant TV e o denumire neoficială, o referire la legea fundamentală a țării, unde se spune că președintele este principalul garant al Constituției. Pentru ca Putin să rămână la putere, Constituția Rusiei a fost deja schimbată de două ori.

Colegii mei încep să înțeleagă, se pare, că n-o să se întoarcă acasă prea repede. Anchetatorii o să-i interogheze toată noaptea. Iar pe viitor nu va mai exista transmisiune în direct. Începând de azi, teledifuziunea se va difuza după ce va fi înregistrat, cu o mică întârziere.

Îmi iau lucrurile și mă îndrept spre ieșire.

Pe o tablă albă e scris cu litere mari un memento de la conducere: „Nu e RĂZBOI, ci OPERAȚIUNE MILITARĂ SPECIALĂ“.

Capitolul 2 Pentru cine lucrați?

Doi polițiști mă conduc pe coridorul lung...

Imaginile cu protestul meu sunt transmise deja de toate principalele televiziuni din lume. Sute de oameni își exprimă recunoștința pe rețelele sociale. Lângă Ostankino¹, cum mi se povestește mai târziu, stă un bărbat cu un buchet de trandafiri albi pe care voia să mi-l ofere în semn de recunoștință.

Intrăm în secția de poliție chiar din sediul televiziunii. Înăuntru e un haos. Telefoanele de serviciu sună fără încetare. Vin niște indivizi în civil care nici nu mă bagă în seamă. Îmi dau seama că nu pot să pierd nicio clipă. Scot pe furiș telefonul din geantă, deschid rețelele de socializare și postez mesajul video pe care l-am înregistrat acasă:

Ceea ce se petrece acum în Ucraina este o crimă. Rusia este țară agresoare. Iar răspunderea pentru această fărădelege îi aparține unui singur om. Acest om este Vladimir Putin.

¹ Sediul postului Pervii Kanal se află lângă turnul de radio și televiziune Ostankino, cea mai înaltă clădire din Europa (n.t.).

Tatăl meu este ucrainean, mama este rusoaică și nu s-au dușmănit niciodată. Colierul pe care-l am la gât [în culorile steagurilor rus și ucrainean] este un simbol al faptului că Rusia trebuie să înceteze imediat acest război fratricid, pentru ca popoarele noastre să poată încă să se împace.

Din păcate, în ultimii ani am lucrat la Pervii Kanal, am făcut parte din propaganda Kremlinului, iar acum mi-e foarte rușine de asta. Mi-e rușine că am contribuit la minciuna răspândită de la televizor. La zombificarea¹ rușilor.

Toți am tăcut în 2014, când toate acestea abia începeau. N-am ieșit la mitinguri când Kremlinul l-a otrăvit pe Navalnii. Am stat doar și am urmărit tăcuți ce face acest regim antiuman. Iar acum întreaga lume ne-a întors spatele. Și zece generații ale urmașilor noștri nu vor putea spăla rușinea acestui război fratricid.

Noi, rușii, cei care gândim și judecăm, doar în puterea noastră stă să oprim această nebunie. Ieșiți la miting, nu vă temeți de nimic, nu pot să ne închidă pe toți.

Clipul se încarcă foarte încet... Arunc priviri în jur. Observ că unul dintre agenții de ordine se uită țintă la mine. Mă chircesc instinctiv...

„Marina, ești OK? Ai avocat?“ îmi apare pe ecran un mesaj de la o fostă colegă de serviciu. După ce Putin a

¹ „A zombifica“, „zombificat“ (după engl. *zombify*) sunt termeni al căror uz a explodat în limbile rusă și ucraineană în legătură cu războiul informațional care însoțește războiul din Ucraina. Pentru verosimilitate, am preferat traducerea lor prin cuvinte cu aceeași rădăcină, chiar dacă ele nu sunt folosite în limba română (n.t.).

declanșat războiul din Donbass, ea a plecat de la televiziunea de stat Rossiia și s-a alăturat mass-mediei de opoziție. Îi trimit repede clipul video.

„Marina, unde ești?“ văd mesaj și de la Igor Riskin, fostul corespondent al postului Pervii Kanal la Washington. Locuiește deja de multă vreme cu familia în SUA.

„Sunt la poliție, în Ostankino“, apuc să-i scriu. Și, pentru orice eventualitate, îi trimit și lui clipul.

— Închideți imediat telefonul! aud un glas imperios de bărbat.

Ridic ochii: în fața mea stă un om nu prea înalt, cu o mapă neagră la subsuoară.

— De ce ați făcut asta? Ați acționat singură sau v-a ajutat cineva?

Îi spun tot adevărul. Am fost singură, nimeni n-a știut de intenția mea de a intra în studio în timpul transmisiunii în direct. În ziua când a început războiul am suferit un șoc emoțional teribil, n-am putut nici să mănânc, nici să beau, nici să dorm. Am vrut să ies în Piața Manejului¹, dar am văzut că soldații din Rosgvardiia² îi iau pe toți cei care protestează și-i urcă în duble. Atunci m-am gândit că pot pune la cale un protest mai eficient.

Am avut un weekend liber. Mi-am cumpărat hârtie velină și markere și am compus pancarta pe masa din bucătărie. Imediat după aceea am înregistrat clipul video. La început mi-am propus să stau mai departe, înăuntrul

¹ Piața centrală din Moscova, legată de Piața Roșie (n.t.).

² Instituție similară cu jandarmeria (n.t.).

newsroomului, dar efectiv în ultimul moment am hotărât să apar chiar în spatele crainicei. Eram aproape sigură că n-o să-mi iasă: ori că n-o să pot da buzna în studio, ori că în ultima clipă o să-mi tremure genunchii, ori că regizorul o să mă scoată rapid din cadru.

În birou intră alți și alți oameni. Fac parte din diferite structuri de ordine, dar îmi pun aceleași întrebări:

— De ce ați scris în engleză?

— Ce e în engleză e un mesaj pentru publicul occidental, că rușii sunt împotriva războiului, nu-și doresc acest război. Singurul care are nevoie de el este Vladimir Putin, pentru că vrea să-și păstreze puterea. Iar pentru cetățenii Rusiei, zombificați de propagandă, am scris foarte simplu: „Aici sunteți mințiți”. Vreau pur și simplu să nu se ia după această propagandă, să caute surse alternative de informație. Să se învețe să compare și să analizeze.

Mă opresc o clipă. Acele ceasului de perete indică aproape miezul nopții. Anchetatorii scriu conștiincioși în rapoartele lor.

— Vreau să-mi sun avocatul, dați-mi telefonul! le cer.

Pentru întâlnirea cu avocatul mi se propune să merg în altă parte. Ieșim în curtea din spate a televiziunii și urcăm într-o mașină.

— Unde mergem? întreb cu voce energică.

Însoțitorii mei tac mohorâți. Mă uit atentă la traseu. În stânga sunt blocuri, în dreapta strălucesc luminile reclamelor de pe turnul Ostankino. Mașina intră pe teritoriul Centrului Expozițional Național, unde este interzis accesul autovehiculelor, și se oprește lângă o

clădire cenușie cu etaj, ascunsă privirilor de un gard de nepătruns. Pe fațadă e o firmă uriașă: „Poliția”.

— Ca să vezi! mă mir eu. M-am plimbat de atâtea ori pe aleile astea, dar nici măcar n-am bănuțat că în parc există o secție de poliție.

Intrăm în clădire. Înăuntru nu e nimeni în afară de ofițerul de serviciu.

— Unde mi-e avocatul? îmi rotesc eu privirea prin biroul strâmt, plin de hârtii.

Întrebarea mea rămâne fără răspuns. Anchetatorul închide bine ușa și cu glas insinuant mă înștiințează că este angajat al Centrului pentru Combaterea Extremismului.

— E un interogatoriu? Dați-mi voie cel puțin să-mi sun copilul! Își face griji, de obicei la vremea asta mă întorc acasă.

— Nici vorbă! Nu e niciun interogatoriu, doar o discuție amicală, îmi spune el zâmbindu-mi ca unui prieten vechi. După cum vedeți, nu scriu nimic. Pur și simplu vreau să înțeleg de ce ați făcut așa ceva. Cine v-a pus?

— Propria mea conștiință! Vă e cunoscută această noțiune? Sunt adult și iau decizii de una singură.

Îi repet că a fost alegerea mea personală. Războiul a devenit un moment de răscruce. N-am putut să mai tac. În ultimii douăzeci de ani Putin a distrus toată mass-media independentă din Rusia. Totul a început cu dezmembrarea NTV-ului, pe urmă au închis postul de televiziune Dojd, Eho Moskvî¹, în Rusia n-au mai

¹ Postul de radio și televiziune independent Eho Moskvî („Ecolul Moscovei”) și televiziunea Dojd („Ploaia”) au fost închise de cenzura rusă în martie 2022. Din iulie, Dojd s-a mutat în Letonia, apoi, din ianuarie 2023,

rămas canale media disidente. Toate posturile de televiziune sunt în mâinile statului. În urma evenimentelor din piața Maidan, Ucraina a devenit principalul dușman al Kremlinului. În decurs de opt ani, mass-media de stat a făcut tot posibilul să-i dezumanizeze pe ucraineni și să trezească în ruși o ură nestinsă față de ei. Dacă spuneam ceva pe post despre Ucraina și locuitorii ei, foloseam numai termeni precum „naționaliști“, „banderiști“¹, „adepti ai Sectorului de Dreapta“² sau „luptători din Azov“³. Vladimir Zelenski, președintele acestei țări independente, era numit la televizor „clown“, „comedian“ și „toxicoman“.

Cu ajutorul canalelor media pe care le controlează, Kremlinul îndobitoceste un întreg popor, făcând uz de metoda lui Goebbels: numește în permanență negrul „alb“. Exact informațiile false sunt cele care reușesc să schimbe gândirea oamenilor. Propaganda se revarsă asupra maselor ca un torent neîntrerupt, ziua și noaptea, la toate posturile. Nu e de mirare că milioane de cetățeni ai Rusiei s-au transformat în hoarde de călăi nemiloși.

în Țările de Jos. Eho Moskvi și-a reluat emisiunile în octombrie 2022, de la Berlin (n.t.).

¹ Adepți ai lui Stepan Bandera (1909–1959), personaj controversat al istoriei ucrainene, conducător al aripii radicale a Organizației Naționaliștilor Ucraineni, luptătoare împotriva bolșevismului și pentru independența Ucrainei, dar responsabilă totodată de pogromuri și alte atrocități, ca și de colaborare cu Germania nazistă (n.t.).

² Fost partid naționalist de extremă dreapta din Ucraina (n.t.).

³ Regimentul Azov, organizație paramilitară extremistă ucraineană, încorporată din 2023 în Forțele Armate Ucrainene. A participat la luptele din Donbass, iar în 2022, la apărarea Mariupolului și în particular a combinatului Azovstal. În august 2022, Rusia a declarat-o organizație teroristă (n.t.).

Vorbesc repede, practic fără pauză. Furia și revolta îmi cresc în piept de la un minut la altul.

— Eu de vreo zece ani nu mă mai uit la televizor și pot să vă spun că nici colegii mei nu se uită. Vă dați seama și dumneavoastră că în propaganda Kremlinului cred doar oamenii săraci și prea puțin educați din provincie, mai ales cei în vârstă, care n-au ieșit niciodată din țară. Șaptezeci și șapte la sută dintre cetățenii ruși nici măcar n-au pașaport. Conform statisticilor, în Europa și în SUA n-au călcat decât cinci procente dintre compatrioții noștri. Nu e de mirare că cei mai mulți îl cred pe Putin și consideră că în Occident avem numai dușmani. Dumneavoastră ați fost vreodată în Europa? îl întreb eu pe anchetator.

El dă tăcut din umeri și continuă să mă asculte.

— Îmi pare rău că n-am plecat de la Pervii Kanal încă de acum opt ani. Probabil m-a salvat faptul că am lucrat în direcția internațională. N-a trebuit să scriu texte propagandistice, mă uitam la CNN, Skynews, Reuters, APTN, discutam pe Skype cu politologi, oameni de știință și cu colegii noștri din SUA și Europa. Dar disonanța cognitivă provocată de tot ceea ce se întâmpla creștea cu fiecare an. Mă uitam cu invidie la colegii care puteau să renunțe la tot și să plece. Eu nu-mi puteam permite, treceam printr-un divorț greu, aveam doi copii, o casă neterminată, o mamă bătrână, credit luat pentru mașină și încă o mulțime de probleme... Da, am fost slabă și n-am găsit în mine însămi puterea să plec din televiziune. Programul era comod: o săptămână lucrăm, o săptămână nu – asta e orarul de lucru la știri la toate posturile centrale. E ideal dacă vrei

să-ți educi copiii, să călătorești, să faci sport, să te întâlnești cu prietenii. Dar în prima zi de război am decis categoric să plec oriunde văd cu ochii.

Ceasul arată ora 4 dimineața. Afară domnește liniștea dinaintea răsăritului.

— Știți ce? Am obosit. Conform articolului 51, pot să nu depun mărturie împotriva mea. Trebuie să merg la...

Anchetatorul mă însoțește până la ușa toaletei.

— De ce veniți cu mine? îl întreb nedumerită.

— Așa trebuie. Ca să nu vă tăiați cumva venele...

Nu e vreun anchetator de ultimă generație, superintelectual, din piața Lubianka¹, ci un polițist obișnuit, un Ivan de rând, fără nicio înțelegere a problemelor politicii externe. Îi sună tot timpul telefonul și aud bucăți din frazele rostite la celălalt capăt al firului.

— Întreb-o de ce... și ce părere are despre...? Cine a ajutat-o?

Sunt interlocutori nevăzuți din birouri la nivel înalt, din Piața Veche² și Lubianka, care participă constant la discuția noastră. Încearcă probabil să-și dea seama cum să mușamalizeze acest scandal uriaș.

— Mda, e dosar penal sau totuși administrativ³, ce credeți? mă întrebă anchetatorul.

— Chemați-mi un avocat, să-mi lămurească detaliile. Eu, din păcate, nu sunt jurist de meserie, spun enervată.

¹ Piață din Moscova în care se află sediul FSB (fostul sediu KGB) (n.t.).

² Stradă din centrul Moscovei, închisă traficului obișnuit, pe care se află sediul Administrației Prezidențiale a Rusiei (fostul sediu al Comitetului Central al PCUS) (n.t.).

³ Dosarul administrativ se deschide pentru delict și infracțiuni minore și se închide, de regulă, cu amenzi sau pedepse ușoare (n.t.).

Îmi dau seama însă că enervarea nu ajută la nimic și îmi impun să mă calmez.

— Pentru cine lucrați? repetă el.

— Nu e cazul să căutați motive ascunse. A fost reacția normală a unui om normal față de un război criminal. Ideea e că, pe 24 februarie, fiecăruia dintre noi i s-a pus pe nesimțite pe masa de lucru un „pact cu diavolul“. Iar dumneavoastră, dacă ați rămas să lucrați pentru acest regim criminal, înseamnă că l-ați semnat...

Anchetatorul mă privește speriat. Bănuiesc că înregistrează video interogatoriul. Vorbesc cât pot de cinstit și de sincer. Să facă bine să afle că revolta a pătruns chiar și în „sfânta sfintelor“ – în bastionul principal al propagandei Kremlinului, emisiunea *Vremia*.

— Și totuși cine a comandat acest gest? Cine v-a plătit? nu se potolește anchetatorul.

— M-a plătit? Nu am nevoie de nimic în mod special. Duc viața obișnuită a clasei de mijloc din Moscova. Am tot ce-și poate dori cineva ca să fie fericit. Doi copii minunați, o casă frumoasă, un câine, am mașină, prieteni...

— Dar brățara pe care o aveți la mână...? E de aur?

— Un gablonz obișnuit. Ce insinuați? Credeți că în viață totul se face pentru bani? Vă înșelați amarnic!

— Oricum, eu mă gândesc... E dosar administrativ sau penal? Vreți la închisoare?

— Sunt un om normal și bineînțeles că nu vreau la închisoare. Dar, în orice caz, când am hotărât să protestez în direct, am fost conștientă de toate riscurile. Am presupus că voi petrece doi sau trei ani la închisoare. Sper să fiți de acord că nu e un preț prea mare pentru